

David Bosc. *Georges Darien*. Editions Sulliver

In een brief aan zijn uitgever vertelt Georges Darien (1862-1921) hoe de huisarts hem ooit, toen hij nog een kind was, met geweld een vieze pil in de strot had geduwd. 'Ik slikte hem door en voer er wel bij', schrijft Darien. 'De vraag is of ik nu bij het publiek dezelfde rol zal kunnen spelen als die doortastende heelmeester'. Het antwoord kan inmiddels worden gegeven en het luidt: neen. Veel succes heeft Darien bij zijn tijdgenoten niet gekend. Hij schreef zes romans, diverse toneelstukken, een omvangrijk pamflet en talloze artikelen, maar de pil bleek keer op keer te onsmakelijk.

In een artikel uit 1891, gepubliceerd in het tijdschrift *L'Endehors* van de anarchist Zo d'Axa, had hij dat in zekere zin al voorzien. Darien gaat tekeer tegen Flaubert en diens *l'art pour l'art*, maar ook van de sentimentaliteit van de meeste socialistische romans moet hij niets hebben: 'Om helder te zijn moeten de ogen van een schrijver droog zijn'. Hij heeft zijn zinnen gezet op de 'anarchistische roman', die als een ware *machine de guerre* een bres moet slaan in het bastion van de burgerlijke zelfgenoegzaamheid. Veel fiducia in het welslagen blijkt hij alleen niet te hebben; het burgerlijke publiek houdt nu eenmaal niet van verbaal geweld: 'In boeken wil het slechts blauw of grijs. Dat ligt voor de hand. Wat ziet de burger ook aan zwart? Niets. Truffels.'

Darien (een pseudoniem, want als Georges-Hippolyte Adrien werd hij geboren) wist dus waar hij aan begon, toen hij desondanks de ene gitzwarte roman na de andere publiceerde. Romans met op het eerste gezicht slechts één drijfveer: de onversneden haat, volgens Darien de 'grootste en meest genereuze hartstocht van alle'. Als haten een talent is, dan was Darien er meer dan wie ook mee begiftigd. Hij haatte de bourgeoisie, het militarisme, de kerk, het kapitalisme, de Franse Revolutie, het marxisme, het nationalisme, het antisemitisme, en zelfs voor het anarchisme zou hij uiteindelijk alle waardering verliezen. Alleen Céline komt, althans wat de intensiteit betreft, een beetje bij hem in de buurt.

Reden om te haten had Darien in overvloed. Want onder een gelukkig gesternte was zijn leven niet begonnen. De toon wordt gezet door de aanhef van zijn beste roman *Le voleur* uit 1898: 'Mijn ouders kunnen niet anders meer. Iedereen zegt 't hun. Van alle kanten worden ze onder druk gezet' - een echtpaar dat welgesteld is en een blakende gezondheid geniet, moet toch op z'n minst één kind nemen; waar moet het geld anders heen, als ze straks dood zijn? Nu is deze roman geen autobiografie, dus of het echt zo is gegaan weten we niet. Maar het geeft wèl goed weer hoe Darien over het leven dacht, ook over het zijne.

De grote klap, die hem voorgoed afhielp van elke illusie omtrent de wereld, kwam eenentwintig jaar na zijn geboorte, toen hij in militaire dienst werd veroordeeld tot 33 maanden strafbataljon op grond van ongeneeslijke insubordinatie. Over de gruwelijke jaren, doorgebracht in het kamp 'Biribi' in Tunesië, zou hij zijn eerste - gelijknamige - roman schrijven, die in 1890 werd gepubliceerd. Terwijl hij aan Biribi werkte, schreef hij ook nog een andere roman (*Bas les coeurs!*) waarin het opportunisme wordt gefileerd, waarmee de brave burgers van Versailles in 1870-71 hadden gereageerd op de Frans-Pruisische oorlog en op de Parijse Commune. Beide romans

hebben daadwerkelijk iets van *machines de guerre* tegen de gevestigde maatschappij, geschreven met een sarcasme en een verbittering die Darien niet meer zouden verlaten.

In Tunesië had hij, via een medegevangene, kennisgemaakt met het socialisme. Maar overtuigen deed het hem niet. In de jaren negentig ging zijn sympathie eerder uit naar de anarchisten, die toen met een reeks bomaanslagen de bourgeoisie de schrik op het lijf joegen. Wat hem in deze 'propagande par le fait' aansprak, was vooral de daadkracht. De terroristen lieten het niet bij woorden van protest of klacht, maar zij sloegen terug. Niet alleen met bommen overigens, ook met iets dat 'reprise individuelle' werd genoemd, een eufemisme voor de politiek gemotiveerde diefstal. De naam van een van deze anarchistische dieven, Clément Duval, klinkt door in 'Georges Randal', de hoofdpersoon van *Le voleur*.

Niet zonder cynisme schildert Darien in zijn roman een wereld waarin alles van roof en bedrog aan elkaar hangt en alleen de echte dieven - onder elkaar - nog enige eerlijkheid weten op te brengen. Door een gierige oom van zijn erfenis beroofd, heeft Randal besloten om dief te worden. Wanneer hij later in het gezelschap van allerlei notabelen verkeert (want het gaat deze gentleman-inbreker zeer voor de wind) kan hij tevreden vaststellen dat hij als enige 'le vol sans phrase' vertegenwoordigt; de anderen vullen hun zakken altijd onder het mom van religie of politiek.

Van een van zijn *partners in crime* krijgt Randal te horen: de dief is 'de Atlas die de moderne wereld op zijn schouder torst. Noem hem hoe je maar wilt: oneerlijke bankier, captain of industry, opkoper, afperser, inbreker, vervalser of oplichter, hij is 't die de aardbol in evenwicht houdt; hij is 't die zich ertegen verzet dat de aarde voorgoed een groot strafkamp wordt waarin de gevangenen de slaven van de arbeid zijn en de woekeraars de bewakers. Alleen de dief lééft; de anderen vegeteren. Hij loopt, de anderen nemen plaats in. Hij handelt, de anderen functioneren'.

In *Le voleur* komen meer van zulke beschouwelijke passages voor, die het met vaart en zwarte humor vertelde verhaal een meerwaarde geven. Ze vertolken het grimmige wereldbeeld van de auteur, voor wie de dieven 'de barbaren van de Decadentie' zijn. Als enigen in de moderne wereld leven zij nog als echte, onvervreemde individuen. Tegen de abstractie van het ideaal verdedigt Darien de realiteit van het instinct. Zijn hoogste waarde is het egoïsme, zoals eerder bepleit door Max Stirner in diens *Der Einzige und sein Eigentum*. Zonder egoïsme kan er van individualisme, van vrijheid en gelijkheid, en dus ook van solidariteit geen sprake zijn, zal hij later schrijven in zijn pamflet *La belle France* (1900).

In hetzelfde pamflet maakt Darien duidelijk, dat niet deernis met de armen hem dreef. Voor hun 'lijdzaamheid' kan hij slechts walging voelen. Randal denkt er niet anders over; de dief die zijn gestolen waar aan de armen geeft, stelt hun in staat 'hun belasting te betalen' terwijl de bron van het kwaad (het staatsgezag) ongemoeid blijft. Provocerend schrijft Darien: 'Ik wens de afschaffing van het menselijke lijden om niet meer naar het weerzinwekkende spektakel dat het biedt te hoeven kijken. Daar zou ik veel voor doen. Of ik er ook mijn huid voor over zou hebben, dat weet ik niet. Maar zonder aarzeling zou ik de huid van heel veel van mijn tijdgenoten opofferen. Rustig maar. De wreedheid is heel wat zeldzamer dan de toewijding'.

Dat Darien zich met dit soort uitspraken (waarvan er talrijke in zijn werk voorkomen) weinig populair maakte, is niet verwonderlijk. Zelfs in revolutionaire kring was hij te extreem, te onbesuisd, te onverzoenlijk. Typerend is zijn optreden op het Amsterdamse Antimilitaristische Congres van 1904, waar hij - tot ontzetting van de aanwezigen - de oorlog aanpreekt als het middel om de ingedutte massa wakker te schudden. Zonder geweld en destructie ging het niet, meende Darien. Revolutie, dat was voor hem in de eerste plaats: strijd. Wat daarop moest volgen, was van later zorg.

Toch vond deze principiële anti-utopist uiteindelijk een oplossing, die het utopische heil benadert. Zijn profeet werd de Amerikaanse 'filantroop' Henry George, die in *Progress and Poverty* (1879) het particuliere grondbezit aanwees als de oorzaak van de sociale ellende. Tot aan zijn dood bleef Darien een fanatiek pleitbezorger van het 'Georgisme'. Volgens hem zou het de ware vaderlandsliefde herstellen, de liefde voor de aarde: vanzelf zou deze opbloeien als iedereen naar verrichte arbeid van de vaderlandse bodem kon profiteren, doordat de winst van het grondbezit via een 'single tax' naar de gemeenschap werd gesluisd.

Geholpen heeft het allemaal niet; Dariens ijveren is vergeefs gebleven. En wat erger is: zijn monomane inzet voor het 'Georgisme' heeft vermoedelijk zijn erkenning als *schrijver* bemoeilijkt. In Frankrijk werd Darien een 'vergeten' auteur, die met zekere regelmaat wordt herontdekt. Hoewel Le voleur een van de weinige boeken is die de hoofdpersoon van Alfred Jarry's *Gestes et opinions du docteur Faustroll, pataphysicien* (1911) uitkiest voor zijn bibliotheek, duurde het tot 1955 voordat er een heruitgave van verscheen, voorzien van een voorwoord door André Breton. Nadien zijn ook alle overige boeken van Darien opnieuw gepubliceerd (waaronder de oorspronkelijk in het Engels geschreven roman *Gottlieb Krumm, made in England*) en twee ervan zijn verfilmd, *Le voleur* zelfs door niemand minder dan Louis Malle.

In zijn onlangs verschenen boekje Georges Darien werpt de jonge essayist David Bosc zich op als een nieuwe herontdekker. Met een blinde geestdrift die goed bij zijn onderwerp past, keert hij zich tegen zijn voorgangers, al vergeet hij vreemd genoeg W.D. Refderyn die in 1985 de beste studie tot nu toe (*Georges Darien: Robbery and private enterprise*) over deze ongemakkelijke auteur publiceerde. Darien veroordeelde de Fransen van zijn tijd als schaapachtige 'vaincus'; David Bosc zegt het hem na, maar dan met betrekking tot de veteranen van mei'68 die nu op het comfortabele pluche hebben plaatsgenomen.

Van Darien hadden zij kunnen leren dat het er allereerst op aan komt zich tegen alle maatschappelijke schijn en leugen teweer te stellen en iemand te *zijn*. Terecht wijst Bosc voorts op het belang van het protestantisme voor Darien, die het mislukken van de Reformatie in Frankrijk beschouwde als het begin van alle decadentie. Via Calvin greep Darien terug naar de traditie van het joodse profetendom. Inderdaad klinkt Darien, met name in *La belle France*, soms als een eigentijdse Ezechiël of Jeremia, nooit te beroerd om zijn gehoor zo nodig met woorden te geselen.

Helaas laat Bosc de literaire verdiensten van Darien buiten beschouwing, terwijl daarin toch diens voornaamste aantrekkelijkheid voor de lezer van nu moet worden gezocht. Want Darien wist van zijn verzengende haat óók *kunst* te maken, net

als de grote kunstenaars uit het verleden, wier werk in Le voleur 'een krachtig en groots protest van de Vrijheid en de Schoonheid tegen Lelijkheid en de Slavernij' wordt genoemd.

Enig pathos komt er, zoals men ziet, bij Darien wel aan te pas. Maar dat wordt vaak meteen gecompenseerd door een ontnuchterend vervolg. Wanneer in *Le voleur* een van Randals collega's zijn liefde voor de kunst betuigt en vertelt dat zijn eerste diefstal daarom een schilderij was, dat hij onder zijn jas uit het Louvre heeft meegenomen, vraagt Randal wat hij met het schilderij heeft gedaan. Het antwoord luidt: 'Ik heb het meegenomen naar Londen en daar heb ik het verkocht'. Kunst is prachtig, maar de misdaad kent haar eigen regels.

Door dat zijn personages niet te laten vergeten, bewijst Darien dat hij als schrijver volgens eigen recept zijn ogen 'droog' wist te houden, en zo heeft hij een even meedogenloze als bizarre roman geschreven, die het zou verdienen ook in Nederland te worden 'herontdekt'.

(*NRC Handelsblad*, 21-3-1997)